
UNITÁRIUS ÉLET

56. ÉVFOLYAM 1. SZÁM
2002. JANUÁR-FEBRUÁR

Kéthavonta megjelenő folyóirat

Galla Ágnes felvétele

Reményik Sándor
**MINDENNAPI
RÓZSÁINKAT...**

Te így imádkozol:
A mi mindennapi rózsáinkat
Add meg nekünk ma.

Add, hogy a kenyér mellett rózsá is legyen.
S add Istenem, hogy békében megéljünk
Több rózsán és kevesebb kenyeren.
Te így imádkozol,
Megtoldva csendesen a Miatyánkot.
És Jézus, a Miatyánk Poétája
Szelíden néz e rózsaszín imára –
És helybenhagyja a te betoldásod.

A TARTALOMBÓL

Újévi pásztorlevél

Újévi gondolat

Imádkozom: legyek vidám!

A Tordai Országgyűlés emlékére

Egyházi hírek

Akik előttünk jártak...

„Szentől-szembe” (Józan Miklós emlékére)
Halmágyi Samu

Kereszténység és kultúra

Farsang

Ember a hatalomban (II. rész)

„Új” retorika... (I. rész)

Egyházközségeink életéből

Unitárius vallási műsorok a médiában 2002.

Magyar Rádió – Kossuth adó

Istentisztelet közvetítés

november 10., vasárnap 10.00

„Egy az Isten”

c. vallásos félóra

február 22., péntek 13.30
március 29., péntek 13.30
április 26., péntek 13.30
május 31., péntek 13.30
június 28., péntek 13.30
július 26., péntek 13.30
augusztus 30., péntek 13.30
szeptember 27., péntek 13.30
október 25., péntek 13.30
december 27., péntek 13.30

Magyar Televízió – m1

Istentisztelet közvetítés

szeptember 29., vasárnap 11.00

Őszi hálaadás

„Örömhír” c. műsor

március 10., vasárnap 15.30
június 30., vasárnap 15.30
július 28., vasárnap 15.30
*100 éves a Füzesgyarmati Unitárius
Egyházközség*
december 15., vasárnap 15.30

„Jó reggelt adj, Istenem!” c. gyermekműsor

március 23., szombat 8.00

március 30., szombat 8.00

április 6., szombat 8.00

április 13., szombat 8.00

Kedves Olvasóink!

Lapunk e száma egyszerre szól még az elmúlt évi egyházi, egyház-
községi eseményekről az újról a pásztorlevélén át a karneváli, télbúcsú-
zó időszakról.

Mire a lapot kezükbe vesszük, már hamvazószerda ideje közeledik.

A kulturális rovat illusztrálásra mégis karneváli hangulatú velencei
képeket választottunk, felvillantva azt az életérzést, ami korábbi kultú-
rákban is jelen volt: a tél elmúlása fölötti öröm, a természettel való új-
jászületés ünnepe. A tavaszvárás rítusai a keresztény kultúrába bele-
simulva, akár szentek napjához kötődve, de fennmaradtak.

A lap olvasása közben reményeink szerint kellemes kontrasztot nyúj-
tanak a képek.

Szerkesztőség

*Kéziratokat nem őrzünk meg és
nem küldünk vissza.*

*Az aláírt cikkekért a szerzők vi-
selik a felelősséget.*

*A szerkesztőség fenntartja az
írások szellemét és tartalmát nem
érintő rövidítések jogát.*

Felhívás

***A Magyarországi Unitárius Egyház és az Unitárius Ala-
pítvány tisztelettel és szeretettel hívja fel hívei és hozzá-
tartozói figyelmét arra, hogy adóbevallásuk során a ren-
delkező nyilatkozatban egyházunkat és az Unitárius Ala-
pítványt jelölhetik meg kedvezményezettként.***

***Tisztelettel tudatjuk, hogy egyházközségeink támogató-
sára csakis az alapítványhoz befizetett 1%-os SZJA össze-
get használhatjuk fel, ezért arra kérjük híveinket, hogy a
második 1%-ot szíveskedjenek az Unitárius Alapítvány ré-
szére utalni! Köszönjük megértésüket.***

***A Magyarországi Unitárius Egyház technikai száma:
0200***

***Az Unitárius Alapítvány adószáma:
18052459-1-41***

***A rendelkező nyilatkozatot kitöltve mellékeljük lapunk-
hoz.***

***Köszönettel:
a Magyarországi Unitárius Egyház Elnöksége***

Laptulajdonos:
Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős szerkesztő:

Balácsi László

Főszerkesztő:

Kászoni József

Főszerkesztő-helyettes:

Muszka Ibolya

Szerkesztőségi titkár:

Sándor Attila

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

V., Nagy Ignác utca 2–4. Budapest, 1055.

Telefon/fax: 311-2801

Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.

Előfizethető:

egyházi központunkban személyesen,

vagy egyházi csekken.

Évi előfizetési díj: 1200,- Ft

Egyes szám ára 200,- Ft

Mejelenik kéthavonta.

Felelős kiadó:

Heltai Gáspár Kft.

Index: 25 842

Nyomdai előkészítés:

Kovács Gyula

Készült:

az ETO-Print Nyomdaipari Kft.-ben

Felelős vezető: Balogh Mihály

HU ISSN 0133-1272

A Magyarországi Unitárius Egyház
internetcíme:
www.unitarius.hu

ÚJÉVI PÁSZTORLEVÉL

A 8. Zsoltár, melyet valamikor régen még áhítattal énekeltek, ahogy kezdődik, úgy is végződik. „Mi Urunk, Istenünk, mily fenséges a Te neved az egész földön!”. A zsoltárokból, ebben a csodálatos gyűjteményben azonban nem csak Isten, hanem az ember dicsőítése is elhangzik. „Micsoda az ember, hogy megemlékezel róla és gondod van reá? Hiszen kevéssel tetteid kisebbé az Istennél, dicsőséggel és tisztességgel megkoronáztad őt és úrrá tetteid mindeneken”. Ez nem más, mint a Teremtő és a teremtett felé egyaránt hangzó gyönyörű Himnusz, mely Isten nagyságát, az ember hivatását jelzi, ugyanakkor egy erőteljes figyelmeztetés, mely abban áll, hogy az embernek fel kell ismernie és tudomásul kell vennie, hogy mindaz, ami a föld javai felett uralkodóvá teszi, az Istentől jön, és hozzá kell annak visszatérnie. Ebben a nagyszerű üzenetben az is benne van, hogy az Istentől kapott drága ajándékokkal az embernek élni kell és nem visszaélni, amit sajnos gyakran tapasztalunk mindennapi életünkben.

Testvéreim! Atyámfiak!

Újév reggelén úgy érzem, hogy a 8. Zsoltár szavai, a maguk valóságában hozánk szólnak, a ma hívő, becsülettel dolgozó és áhítattal imádkozó keresztény, közelebből unitárius emberekhez. Nekünk unitáriusoknak minden időben első és utolsó gondolatunk, miként a zsoltárban, az Istenbe vetett mélységes hit és bizalom volt és az ma is. Erre a megingathatatlan alapra építettük és építjük a Jézus evangéliumán alapuló valláserkölcsei életprogramunkat, melynek központjában az ember, a felebarát, a testvér áll. Mi, akinek eszménye több mint négyszázéves történelmünk folyamán mindig a magasrendű ember volt, hisszük és hirdetjük, hogy ez a világ jó, és abban érvényesülnie kell annak, ami igaz és becsületes, ami az em-

bert a szó nemes értelmében emberré, a teremtés koronájává teszi.

Ennek a jézusi életprogramnak ismeretében és tudatában igyekezett Egyházunk ama „nemes harcot” Istenbe vetett mélységes hittel megvívni, és az evangélium szellemét hivatástudattal megélni. Istenországát építő munkánk a júniusi Zsinati Főtanácson kezdődött el, amikor hivatalba lépett egyházunk újonnan megválasztott vezetősége, és felszentelést nyert három jövőt ígérő lelkészünk.

Azóta minden törekvésünk egyházunk történelmi voltának elismertetése, az Unitárius Élet c. kiadványunk élvezetes olvasmányá és egyházi hírforrássá tétele, egyházközségeink minőségi életének megteremtése és a gyülekezetekben a minden vasárnap megtartandó istentisztelet kötelezővé tétele. Ezen az úton való járásunk nem volt teljesen göröngymentes, és sajnálatos tényként kell megemlítenem, hogy voltak egyházunk előmenetelét akadályozó tényezők, de megelégedéssel kell tudomására hoznom minden unitárius hívünknek, hogy a többség belátta, hogy prosperáló egyházat csakis közösségi munkával lehet építeni, különösen ebben a szekularizált és globalizált világban. Mint gyarló, de lelki újjászületésre újra meg újra kész jézustanítványok, bizakodó lélekkel kérjük Istenünket, hogy továbbra is legyen velünk „nemes harcunkban” ebben az esztendőben is.

Éltető és megszentelő áldása nyugodjék meg templomainkon, gyülekezeteink vezetőin és hívein, a mesélő és imádságot tanító nagyszülőkön, a boldog jövőt álmódó gyermekeinken, unokáinkon, és adjon mindnyájunknak békés, eredményekben gazdag áldott újesztendőt.

Atyafiságos üdvözlettel és főpásztori szeretettel:

Budapest 2002. január 1-jén

Rázmány Csaba
püspök

Újévi köszöntés a Püspökségen

Az új esztendő első napján, a Budapesti Egyházközség templomában népes gyülekezet áhítatában hirdette az újévi üzenetet Rázmány Csaba püspök. Az eltelt év küzdelmeiről szólva hangsúlyozta egyházunk tanteríthetetlen célkitűzéseinek megvalósítását, megköszönve a hívek nagy többségének segítségét, elszakíthatatlan hozzáállását a közös álmok és tervek érdekében. Kifejezésre juttatta azt is, hogy csak az összefogás teremthet igazi felemelkedést, a további félrefaragás nem hozhatja meg egyházunk áhított megerősödését.

Az istentiszteleti szertartás után Balácsi László egyházi főjegyző-püspökhelyettes felolvasta legfőbb egyházi vezetőnk, a főpásztor újévi köszöntőjét, amelyet remélhetőleg minden gyülekezetünkben meghallgathattak híveink.

Ezután Dr. Bardócz-Tódor András, a gyülekezet gondnoka köszöntötte a megjelent híveket, kifejezve újévi jókívánságait.

A templomból a gyülekezet nem otthonába távozott, hanem a tanács-terembe, ahol állófogadás várta. A gyülekezeti terem minden helyét elfoglalták azok, akik nem siettek haza, vagy akiket valamilyen más ok nem vitt el ebből a közösségből.

A fogadás bevezetéseként Balácsi László egyházi főjegyző-püspökhelyettes üdvözölte az egyházvezetést és minden egyháztagot. Köszöntőjében kitért arra, hogy mennyi ragyogó sikert hozott az elmúlt esztendő, ami szinte kikövetelte az illetékesektől, hogy felfigyeljenek egyházunk olyan megvalósításaira, amelyekhez hasonló az előző évek nem ismertek. Hangsúlyozottan kérte, hogy mindazok, akiket a hívek megválasztottak arra, hogy felelősségteljesen vezessenek e közösséget, fogjanak össze, álljanak szorosan egymás mellé, és támogassák minden erejükkel azokat, akiket a legmagasabb egyházi funkciókra kijelöltek az elkövetkezendő időszakokra.

Az üdvözlő szavak után Mikó István egyházi főgondnok az eltelt év gondjairól, tapasztalatairól szólt. Kifejtette, hogy mennyi nehézséggel állunk meg szemben, de ezek mellett bel- és külföldön mennyi sikert mondhatunk magunkénak. Reményének adott hangot, amikor arról szólt, hogy ingatlanügyeink rendezése eredményeként talán anyagi gondjaink enyhülni fognak, és az átélés helyett már igazi építésre fordíthatjuk minden erőnket híveink, gyülekezeteink érdekében. Főgondnokunk is jövődönk biztos alapját az összefogásban, az együttműködésben jelölte meg.

Főpásztorunk néhány üdvözlő szava után sor került a szeretetvendégségre, amely alatt sok-sok – úgy érezzük! – tartalmas és iránytmutató, kötetlen beszélgetésre került sor a megjelentek között, amelyeknek – Isten adja! – legyen meg az új esztendőben minden elképzelhető eredménye, gyümölcse.

B. L.

Újévi gondolat

A 2002. év kezdetén olvasmányaim között rátaláltam az Unitárius Értesítő című folyóirat 1937. számában egy Dr. Csiki Gábor lelkész által írt cikkre. Ezen elgondolkozva bennem is megfogalmazódtak a magam gondolatai az új esztendő elején, és érdemesnek tartottam leírni. Bevezetőül hadd álljon itt egy rövid idézet abból, amit Dr. Csiki Gábor unitárius lelkész írt:

„Az unitarizmus mint vallás a kereszténység legtisztább formája, mint egyház leggyarlóbb az összes keresztény egyházak között”. Ezt a megjegyzést a kolozsvári egyetem katedrájáról egyik professzorom tette. Névleg nem volt unitárius, de azt lehetne mondani, hogy felekezettek fölött álló keresztény lélek volt. Szeretett professzorom fenti megjegyzésében az unitáriusokkal szemben nem volt semmi barátságatlan indulat. Sőt...

A fenti megállapítás először is azt jelenti, hogy különbséget kell tenni vallás és egyház között. A vallás Istennel való kapcsolatunk érzete, amint Schleiermacher kifejezte: Istentől való függésünk érzete. Az egyház ezen érzés ápolására és erősítésére szolgáló intézmény. Egyik a másik nélkül is elképzelhető. Lehet valaki vallásos anélkül is, hogy valamelyik felekezethez tartoznék, mint ahogy lehetnek egyházak, amelyek Isten által rendelt céljukat felejtve, hatalmi szervezetekké válnak, külső formásokban élnek ki magukat: kihull belőlük a vallásos tartalom. Fontosság tekintetében természetesen a vallás áll elől. Ez a cél. Az egyház csak eszköz s értéke is csak azon fordul meg, hogy milyen eredménnyel szolgálja a célt, mennyire tudja a vallásos érzést az emberek lelkében megerősíteni. Legjobb egyház az az egyház, amely a legerősebb hitű és a legbecsületesebb életű embereket neveli a haza és az emberiség

számára. Ha egy intézmény céljának kellőképpen nem felel meg, természetesen javításra, reformálásra szorul.

„Az unitárius vallás eszmeileg a legszebb, öntudatos művelt emberekhez csakis ez illik, az idők is ezt igazolják; mi lehet az oka annak, hogy gyakorlatilag mégsem terjed, híveink száma olyan kevés?”

Egy állítás és egy kérdés fogalmazódik meg a fenti szövegben. Az állítás nagyon szép és remek, de a kérdés elgondolkoztató: híveink száma miért olyan kevés?

Először is azért, mert egyházunk a békesség vallása. Már megalakulása idején egyházunk alapítója, Dávid Ferenc, a hitviták rendjén azt kérte a fejedelemtől, hogy azok a békesség jegyében történjenek. A végén senkit se büntessenek vagy marasztaljanak el. Mindenki szabadon hirdesse és terjessze hit- és vallásos felfogását. Míg ezzel ellentétben a vitatkozó felek azt kérték a fejedelemtől, hogy aki veszít, azt büntessék meg és tiltsák el a további tevékenységtől. Természetesen János Zsigmond fejedelem az elsőre hallgatott. Azóta egyházunk is ezt az elvet követi.

Másodsorban pedig egyházunknak nincsen missziója, vagyis nem térít, de nem is akar senkit se meggyőzni vallásunk igazságáról. Csak ismertetőt adunk hitünkről, egyházunk felépítéséről, életünkről, de a döntést rábízuk mindenki saját elhatározására.

Harmadsorban egyházunk magyar ajkú és magyar alapítású vallás. Kolozsvárról indult az akkori prédikátor, Dávid Ferenc tanítása és hirdetése szerint, és szentesítette, törvénybe iktatta, befogadott vallássá nyilvánította az 1568. január 6–13. között megtartott tordai országgyűlés.

Kimondták, hogy **a hit Isten ajándéka**, és mindenkinek biztosítva a lelkiismereti és vallásszabadság.

Idegekkel, barátokkal, jó ismerősökkel találkozással és elbeszélgetéssel, akik először hallottak az unitárius vallásról és felőle érdeklődtek, az ismertetés után nagyon sokan így vélekednek:

– Hát én is ugyanígy gondolkodom, ugyanígy hiszek. – Hát akkor te unitárius vagy – mondom.

– De én más egyházhoz tartozom – jön a felelet.

Ezek után arra a következtetésre jutottam, hogy nem is vagyunk mi olyan kevesen, csak a kérdés rossz. Nem úgy kell feltenni, hogy híveink száma miért olyan kevés? Ha nem úgy, hogy **miért vagyunk olyan kevesen az egyházban?** Unitárius hívek, vagy legalább is unitárius gondolkozású hívek sokan vagyunk, vallásunkat sokan elfogadják és támogatják, de az egyházhoz kevesen tartoznak.

Ha egy intézmény céljának kellőképpen nem felel meg, természetesen javításra szorul. Észre kell vennünk azt a tényt, hogy nem sáfarkodtunk elég sikeresen azzal az igazsággal, melyet Isten hitünkben reánk bízott, és amellyel a világot boldogítani és üdvözíteni akarja rajtunk és vallásunkon keresztül. Az unitárius vallás eszményi szépsége és tisztasága feletti lelkesedésében Brassai Sámuel már a XIX. században a jövő vallásának nevezte el. Nem lett még a „jelen” vallása sem. Az unitárius egyház mint intézmény nem tudta elég sikerrel szolgálni az unitárius vallást és hitet. Nekünk a feladatunk ezen javítani.

Ehhez nem is vagyunk kevesen. Elindult már egy folyamat, melyben jól képzett hívek és lelkészek vesznek részt. Azonban az emberek vallásos érzésének megerősítésére és az egyházhoz való tartozásuk tudatára való ébresztéséhez új eszközöket és módszereket is kell használni az elavult régiéik helyett. Ami nem is olyan nagy munka, csak észre kell venni és munkálni az egyház új szerepét az új évezredben az új kihívások és elvárások szerint. **Ebben nekünk mindannyian össze kell fognunk, és közös erővel dolgoznunk: egyháziak és világiak.** A történelem folyamán is mindig ez az összefogás mentette meg egyházunkat a pusztulástól. Megfelelően szervezett egyház nélkül nem tudjuk eredményesen hirdetni és megélni unitárius vallásunkat.

Tenni és cselekedni kell ennek érdekében attól függetlenül, hogy hányan vagyunk, mert nem a fizikai létszám, hanem a lélek számít.

Például és tanulságul befejezem egy véleménynyilvánítással: egy kedves amerikai barátommal beszélgetve, aki korábban metodista lelkész volt, azon merengtünk, hogy az új, neoprotestáns felekezetek mennyivel eredményesebb egyházi életet élnek. Arra a kérdésünkre, hogy mégis mi az oka ennek, mi a különbség köztük és köztünk, ezt a választ adta: azon felekezetek (szekták) hívei olyanok, mint a bárányok (könnyű őket egy akolba terelni); az unitáriusok olyanok, mint a macskák (nehéz őket összetartani, mindenki a maga útját járja).

Léta Sándor

Imádkozom: *legyek vidám!*

(Beszélgetés Istennel verses gondolatok alapján)

Atyám! Gondviselő Szeretet!

Alig eszméltem a letűnt esztendőnk búcsúztatásának élményvilágából, amikor egész lényem tele volt a köszönetnyilvánítással, a hálaadás érzésével, máris újra készítenem szent nevedet, hogy ajkamra vegyem szent nevedet, hogy társalogjak Veled.

Jóleső érzés elmerülni a Te megőrző, megnyugtató szeretettedben most, amikor előttem áll a nagy, titokzatos ismeretlen, egy szemvillanásnyi idő a Te örökkévalóságodban, ez az új esztendő. Annyi mindent kért az elmúlt, arra kérlek, legyen ez az új valóban „boldog új év” minden gyermek számára itt az ég alatt. Oly sokszor nem adatott meg a mi mindennapi rózsnak a kenyér mellé, és arcunk sem virágozott vidámságot. Útravaló imádság áldott ajándékáért fohászok Hozzád: legyek vidám!

Ennek a lélekerősítő, akaratedző „hamubasült pogácsának” minden lehetőségét add meg nekem az év minden egyes napján, életem minden helyzetében. Atyám, Te tudod, hogy ha vidámság van lelkemben, körülöttem öröm terem. Házamat is tudom vidámítani, közösségem minden tagjára áterjed ez az érzés. Ha mosolyogni tanítasz és engedsz bármilyen nehéz körülményben, lehull rólam

minden bántás, hitem adta vidámságom megbocsát minden ellenem vétkezőnek, haragom megszélidülve kézfogássá, öleléssé válik. A mindennapi gondok-bajok arcomra nem keszvetet rajzolnak, mélyítve a redőket-ráncokat-barázdákat, hanem imádságos vasárnapi indítanak, meghallatják velem valahol egy kis templom harangjainak hivatgatását, ahova sietve viszem szeretteimet kéz a kézben, szív a szív mellett. Engedd Atyám, hogy minden gondot tűzre vetve, rengeteg bosszúságot feledve lehessen vidám, amikor kincstelen kezem kinyújthatom nincstelen kezek felé, s szegényen is nagyon szerethetek. Vidámságom megsokszorozódik, ha látom, hogy anyéim is ezt teszik melletttem és velem. Add nekik is e lelki ajándékot!

Atyám! Ilyen megpróbáló nehéz télen velem együtt milliók ajka esdekel Hozzád, halmozd el teremtett világodat tavaszi álmokkal, ne a hollós téli bűt daloljunk. Megújító tavaszi zsoltár oszlassa el reménytelenségeinket. Ha sokat búvól a gyász, a kétségbeesés, döbbsz rá gyarló, balga panaszkozásaink hiábavalóságára, hogy állhassak a bátrak mellé, várva a szent bizonyosságot kipattanni tavaszi rügyekben, szárbá szökkenni

zöldülő vetésekben, ízesedni pirosló gyümölcsökben. Olyan világban élek Atyám, amikor törtetnek a bátrak, a senkik, és meglapul az igaz ember, amikor a bűnért szinte fizetnek, a jók-ra, igazakra megvetés, krisztusi sors vár, a Golgota árnyéka vetül a Te dolgaidról álmódokra, és mély alázattal mégis arra kérlek, azért imádkozom: legyek vidám. Úgy ujjongjon lelkem a Tőled kapott örömtől, vidámságtól, mint régen, mikor falum felett az első forrásvízre leltem. Bármit is tartogasson számomra ez az év, amit gondviselő szeretettel vigyázol, népemért, a rámbizottakért, nemzetemért, egyházamért szólok Hozzád, add mindenkinek a vidámságot osztályrészül. Szerény szolgád pedig lehessen „ködökbe csillanó sugár, víg fecskesző boldond viharban, tudatlan gyermekhang ... a jajgató világzavarban”.

Atyám! Szíveknek vizsgálója, hallgasd meg imámat. Légy ott valamilyen minden gondolatomnak, érzésemnek, szándékomnak a mélyén, „Te gondolkozzál bennem Istenem” segíts, hogy vadócba rózsat ölthassak, hogy szebb legyen ez a föld, hogy szépüljön az én munkám nyomán is. AMEN!

B. L.

Az 1568. évi Tordai Országgyűlés emlékére

„Boldog az az ember, aki megtalálta a bölcsességet és boldog az az ember, aki értelmet szerez magának”.

Példabeszédek: 3,13.

Nincs ember, aki ne keresné állandóan a földi boldogságot, ugyanakkor nem minden ember egyformán cselekszik e cél elérése érdekében, mert van, aki az anyagiak birtoklásában, van aki a szellemiek gyarapításában találja meg ezt a boldogságot. Mi is a Biblia bölcs példabeszéd írójával valljuk, hogy nem az a boldog, aki az ezüst vagy az arany birtokosa, hanem az, aki meg tudja teremteni önmagában a belső összhangot, egyszóval az a boldog ember, aki bölcsességben gazdag és ezen nagyszerű tulajdonságot állandóan gazdagítja. Az anyagi javak mérhetetlen halmozása rengeteg bajt és szerencsétlenséget zúdított az emberiségre. E helytelen szemlélet végterméke maga a magunk mögött maradt XX. század, a maga könnyeivel, fájdalmaival, rosszul sikerült döntéseivel, emberpróbáló világnézetével, melynek nyomait még ma is zsigereinkben hordozzuk.

Uram mentsd meg gyermekeinket, mentsd meg értelmünket, hogy romlottságunk ne rontsa meg őket, hogy jobbak lehessenek szüleiknél, hogy építhessék önnön világukat, a szépség, tisztesség, összhang, jóakarát és méltányosság világát – mondja a mindig bölcsességre intő Szentgyörgyi Albert!

Miért nem tanul meg már ennyi idő után sem az ember az egyetemesség szellemében élni, miért nem tartja be a Jézusi kettős parancsolatot, hogy: szeresd az Istent és szeresd az embert! Miért törí szét álbölcsességével az életet, a feladatot, a célt? – kérdi Illyés Gyula. Mi mai emberek vagyunk hivatottak, hogy mindenekelőtt az utánunk következő nemzedékért, de önmagunkért is megteremtjük a bölcsesség által sugallt helyes életformát és a igazán emberi életet.

Ezen emberséges életért, melynek alapfeltétele a bölcsesség, a fizikai és lelkiismereti szabadság, küzdött és harcolt az a két nagyszerű ember, akik az inkvizíció által sötétbe borított világban, a XVI. század közepén elhozták a világosságot, amire mi unitáriusok különösen büszkék vagyunk, mégpedig a vallás és lelkiismereti szabadságnak fényes világosságát. 434 évvel ezelőtt egy nagyszerű ifjú erdélyi fejedelem, János Zsigmond és egy értelemben és bölcsességben kortársait évszázadokkal megelőző – úgyszintén erdélyi – püspök, Dávid Ferenc január 6–13. napjain a tordai országgyűlésen kimondták a lelkiismereti és vallásszabadság törvényét, miszerint a hit Isten ajándéka.

E hit az én koronám, mely adja nekem és szeretteimnek az élet és a szolgálat örömét, Egy Istenünk állandó jelenlétét, aki mindenkor Jézus követésére és nem imádására buzdít.

Olvasmányaim során találtam egy cikket, érdekes módon a Népszabadság c. napilapban 1993. február 24-i dátummal, Hankó Ildikó tollából,

mely cikk szerintem 434 éve minden évben meg kellett volna jelenjen minden magyar újságban, s amelyből röviden idézek néhány sort:

„Jó lenne ha beleivódna a magyar köztudatba, hogy létezik egy olyan fogalom a türelem –, amelyről unos-untalan hallhatunk a rádióban és a televízióban, olvashatunk a sajtóban (bár megélését a közéletben sajnos igen sokszor nem tapasztaljuk), melynek törvénybe iktatásával hazánk nemcsak Európát, hanem az egész világot megelőzte, mégpedig abban a korszakban, amikor máglyán égették meg az „eretnekeket” (pl. Genfben Szervét Mihály spanyol reformátort), és Franciaországban ezerszámra mészárolták le a hugenottákat, a kor francia protestánsait (Párizs 1572. aug. Szent Bertalan éj). Örömmre szolgál, hogy az erdélyi magyar köztudat az 1568. január 6–13. között tartott gyűlést nevezi »a tordai országgyűlés«-nek. Ennek a tordai országgyűlésnek kiemelkedő voltát tanítja az is, hogy a múlt század végén Torda-Aranyos vármegye és Torda városa a millenniumra éppen ennek az országgyűlésnek festette meg azt a jelenetét a korszak neves festőművészeivel, Kőrösfői Kriesch Aladárral, amikor Dávid Ferenc János Zsigmond fejedelem és az erdélyi rendek jelenlétében kihirdeti a vallási türelmet és a lelkiismereti szabadságot. A törvény szövege önmagáért beszél, magyarázni, kommentálni tehát felesleges lenne, idéznünk azonban – akárhányszor is – kell: Urunk Ó Felsége miképpen elelőtt való gyűléseibe országával közönséggel az religio azaz vallás dolgáról végzett, azonképpen mostan és ez jelen való gyűlésében azt erősíti, tudniillik hogy midőn helyükön a prédikátorok az evangéliumot prédikálják, hirdessék, ki-ki az ő értelme szerint, és a közösség, ha venni akarja, jó, ha nem, pedig senki kényszerítéssel ne kényszerítse, az ő lelke azon meg nem nyugodván, de oly prédikátort tarthasson, akinek tanítása neki tetszik, ezért pedig senki a superintendensek közül sem egyebek a prédikátorokat meg ne bánthassa, ne szidalmaztassék senki a religioért senkitől az előbbi konsztitúciók szerint, és nem engedtetik ez senkinek, hogy senkit fogsággal, avagy helyéből való elmozdítással fenyegetsen a tanításért, mert a HIT ISTENNEK AJÁNDÉKA – ez hallásból leszen, mely hallás Istennek ígéje által vagyón”.

E nagyszerű újságcikk után szeretném megjegyezni, hogy sajnos a bölcsesség nem egy általános magyar tulajdonság, aminek következménye az, hogy ezen nagyszerű, vallás- és lelkiismereti szabadságról szóló törvény nem szerepel egyetlen iskolai tankönyvben sem, és szeretett hittestvéreink, akiket mi mindig tiszteltünk és akikkel szemben még akkor is toleránsak voltunk, amikor a hatalom a kezünkben volt, agyonhallgatják azt, ami a türelem és a reformáció természetes követke-

ményeként jött létre, mégpedig az unitárius vallás, amit sajnos a cikk írója sem mert megemlíteni, de nemcsak ő hanem azt elhallgatja az egész magyar köztudat is. Sőt mi több, még a történelmi egyházak sorából is kihagytak, amit a Magyar Köztársaság elnöke, Dr. Mádl Ferenc a rendszer-váltás óta eltelt időszak legnagyobb történelmi tévedésének, s a médiatörvényt, mely ezt megtette, legfelresikerültebb törvényének minősített, és jogosan.

Talán ennek tudatában írta egyházunkhoz haláláig hú Török Tamás, az író, dramaturg a következő fájdalmas de nagyon is igaz szavakat: „Van egy egyház, mely magyar földön született, az unitárius. És mert szemmel látható a kereszténység formálódó egysége, annál fájdalmasabb ennek az egyháznak mai, itthoni, szülőföldje-vesztett, árva sorsa. Mintha csak megtört menekült lenne... történelmi múltját és értékét, rangját és magyarságát figyelembe se véve, egyházaink között szinte utolsónak rangsorolják”. És ez még nem elég... Egy unitárius gyermekünk a szórványban, nem lévén a közelben unitárius templom, elment a katolikusba hitoktatásra. Amikor a plébános megtudta, hogy a gyermek unitárius, azt mondta, hogy az unitáriusok azok nem is keresztények, és el kell felejteni ezt a vallást és be kell állni a katolikusok sorába.

Ezen szemlélettel ellentétben bátran merem ki mondani, és meg is követelem, mint egyházam jelenlegi vezetője, a Magyarországi Unitárius Egyház Alaptörvényének és híveinek nevében, a tolerancia jegyében, mely vallásunk alapvető követelménye, hogy ne egy plébános mondja meg, hogy keresztények vagyunk-e vagy sem. Hogy azok vagyunk arra a legjobb bizonyíték az a Dávid Ferenc-i szemlélet, mely a történelmi Jézust állította egyházunk, hitünk és vallásunk középpontjába, azt a történelmi Jézust, akit még mielőtt felruháztak volna isteni tulajdonságokkal a 325-ben megtartott niceai zsinaton, az egész kereszténység emberként tisztelt és követett.

A mi kereszténységünk nem valami általános kereszténység, mely minden lélekre talál és mindenkit kielégít. A mi vallásunk a reformáció természetes következményeként született, azaz hozzátartozik ahhoz a történelmi életességhez, mely 434 évvel ezelőtt szükségesnek látta kimondani, hogy az unitarizmus szabadság, hogy a hit Isten ajándéka és hogy mindenki azt a vallást gyakorolja, mely hitével megegyezik. Csapodi Miklós országgyűlési képviselő nagyszerűen jegyezte meg a XI. kerületben található Dávid Ferenc emléktábla koszorúzásakor, hogy „egyházalapító püspökünket, Dávid Ferencet a türelem avatta igazi kereszténnyé, igazi Jézus-követővé, mert hirdette ugyan a maga vallását és annak igazságát, mégpedig Isten oszthatatlan egységét és Jézus emberségét, de türelemmel és tisztelettel volt mindig azok iránt, akik másként hittek, vagy másként gondolkodtak. Magát a megfeszített Krisztus igaz szolgájának nevezte, a Szentírást kívülről ismerte, és így megélhette annak minden tanítását, miszerint az Úrnak szolgálja legyen mindenki iránt türelemmel”.

A türelem állandó gyakorlása és az ebből fakadó tiszta és egyszerű hit tartott meg minket a legnehezebb megpróbáltatások közepette, ez az a hit, mely kitermelte a minőségi unitárius egyházat, amit bizonyít az a tény, hogy ha nem is vagyunk egy mennyiség, de az elmúlt évszázadokban olyan embereket adtunk a nemzeti kultúrának, mint Dávid Ferenc vallásalapító, Enyedi György, Szentábrahámi Lombard Mihály, Uzoni Fosztó, Lázár István, Kriza János, Brassai Sámuel, Orbán Balázs, Varga Béla, Balázs Ferenc, Bartók Béla, Józán Miklós, Erdő János és még sorolhatnám, akik számottevő értékekkel gazdagították nemzeti értékeinket és kultúránkat, akik mindvégig arra törekedtek, hogy az emberi lélekben megtartsák a testi és lelki egyensúlyt.

Mert boldog az az ember, aki megtalálta a bölcsességet, és boldog az az ember aki értelmet szerzett magának. Boldog az az ember, aki már tudja, és mind többen és többen vannak ilyenek, hogy igenis van egy hit, egy magyar alapítású vallás, melyről ha nem is beszélnek sokan, az mégis van, létezik és mélyen gyökerezik nemzeti kultúránkban. Ezt a hitet próbálják négy évszázada elvenni tőlünk, amiért mi unitáriusok nem hármat, csupán egyet imádunk, a Jézus által is hangoztatott és a legtökéletesebben megrajzolt Egy Istent, a Gondviselő szerető édes Atyát. Volt amikor ezen a téren még erőszakot is alkalmaztak velünk szemben, amikor elvették diplomáinkat és iskoláinkat, mint a 150 éven át tulajdonunkat képező kolozsvári Mátyás templomot és Óvári iskolát.

De felhívom a figyelmeteket, hogy nemcsak erőszakkal lehet valamit valakitől elvenni. Igaz ma már nincs erőszak! De a róka sem erőszakkal vette el a sajátot a hollótól, a hívek és az ifjúság lelkéből sem erőszakkal ölték ki a hitet az elmúlt ötven év alatt, hanem agymosással és a túlzott liberalizmus propagálásával! Ez és a prozelitizmus, vagyis a lélekhalászás az első és legnagyobb veszély, mely fenyegeti nemcsak a mi egyházunkat és vallásunkat, hanem az egész magyarországi kereszténységet.

A másik veszély mely ránk leselkedik az, hogy kisebbségben vagyunk. A kisebbséget az jellemzi, hogy védekeznie kell a többséggel szemben, és ez 434 éven át mindeddig hála Istennek sikerült, mert íme itt vagyunk: Istenben élünk és mozgunk. Mi mindig is tiszteltük és tiszteljük a többség hitét, de igaznak a magunkét tartjuk. Mi toleránsak vagyunk mások hitével és másságával, amit ugyan nem pártolunk, de hitünk dolgában senkivel sem alkuszunk. Mi semmit sem tettünk és nem fogunk tenni mimikriből, hanem erős és kemény meggyőződésből, hogy ezzel kifejezésre juttassuk tiszta Egy Istenbe vetett unitárius hitünket.

Végezetül jogosan felmerül a kérdés, mivel tudjuk alátámasztani az eddig elmondottakat. Mit adtunk tulajdonképpen mi a magyar társadalomnak, mivel gazdagítottuk a magyar kultúr- és egyháztörténelmet? E kérdésre a választ nagyszerűen fogalmazza meg Gellérd Imre boldogemlékezetű lelkészünk miszerint: Adtuk nemzetünknek Egy

Istenbe vetett hitünket, eredeti színt a vallások történetében. Aadtuk az ember Jézus ősfogalmát, akit minden körülmények között követni kell. Aadtuk az emberbe vetett mélységes hitet, ezt a sajátosan unitárius humanizmust. Az ész szerepét az elmélkedésben. Aadtuk a világ egységének és egy-
lényegűségének a hitét, az emberrel szemben támasztott erkölcsi igényességünket. Aadtuk az örök reformáció szükségességének általános törvényét, a fejlődés és a tolerancia eszméjét, a babonák elleni harcot. És végül de nem utolsósorban aadtuk az ontológiai kereszténység fogalma mellé az érték-
kereszténység fogalmát. Hát ezt aadtuk testvéreim! És ez nem kevés!

Egyházunk nem ír elő kötelező hitvallást híveinek, mégis alapvető summázásnak fogadhatjuk el a fenti felsorolást. Ezen nagyszerű értékeinket és unitárius hitünk eszmerendszerét próbájuk tudatosítani híveinkben, szimpatizánsainkban és mindazokban, akik figyelnek ránk.

Ilyenformán bátran és felemelt fejjel állíthatjuk, hogy cselekvő részesei vagyunk és maradunk az egész emberiségnek, a kereszténységnek és a világ unitarizmusának. Ámen!

Rázmány Csaba

Elhangzott 2002. január 13-án, a rádiós istentiszteleten, a Bartók Béla Unitárius Egyházközségben.

Főtiszteletű Püspök Úr!

Felvidékről hazafelé, Kolozsvárra utazva hallgattam az Ön által tartott Istentiszteletet a Kossuth Rádióban. Az Isteni Gondviselés akaratát látom abban, hogy Ön is kiemelten megemlékezett az 1568-as Tordai Országgyűlésről, mely a világon először iktatta törvénybe a vallás és lelkiismeret szabadságát.

Tájékoztatni szeretném Püspök Urat, hogy a Magyarok Világszövetsége Erdélyi Társasága (VET) az idei Madéfalvi megemlékezésen hirdette meg, hogy a fent nevezett világtörténelmi jelentőségű évforduló legyen minden évben a SZABADSÁG MAGYAR NAPJA (mellékelve). A javaslat igen nagy tetszést aratott és már több szervezet is csatlakozott hozzá, egyben különböző javaslatokkal éltek (mellékelve).

Patrubby Miklós

a Magyarok Világszövetségének elnöke

A szabadság magyar napja

VET-javaslat: legyen minden év második vasárnapja a Szabadság Magyar Napja

A magyar nép legfőbb erőforrása a szabadság szeretet.

Ezt bizonyítja egész történelmünk, az előttünk járó nemzedékek egyetemes emberi szabadságjogokért folytatott harca, a törekvés, hogy e szabadságjogokat – meggyeszer a világon elsőként törvény által is szentesítsék. E korszakos kezdeményezések és eredmények előtt fejet hajtva hadd emlékeztessünk arra, hogy eleink:

1222-ben az Aranybulla révén nemcsak a szárazföldi Európa első alkotmányát fogadták el, hanem egyben törvényerőre emelték a jogállamot és a népakarat érvényesülését megalapozó ellentmondási és ellenállási szabadságot,

1505-ben a Székelyudvarhelyi Constitutióban, amely kimondta, hogy székely embert érvényes bírósági ítélet nélkül fogva tartani nem szabad, a személy méltóságát és szabadságát helyezték a törvény védelme alá,

1568-ban, január második hetében a Tordai Országgyűlés döntése szerint a világon első ízben foglalták törvénybe a legfőbb emberi szabadságot – a hit, a lelkiismeret szabadságát.

Meggyőződésünk, hogy elődeink nagyszerű példája, az általuk több száz éve kivívott jogok emlékezetbe idézése erősíti magyar közösségeinket.

Ezért a Magyarok Világszövetségének Erdélyi Társasága kezdeményezi, hogy minden év második vasárnapja, a hit szabadságát törvényre emelő Tordai Országgyűlés napja legyen

a Szabadság Magyar Napja.

Felhívással fordulunk a világ magyarságához különösen a jelenlegi határokon kívül eső közösségekhez, hogy csatlakozzanak kezdeményezésünkhöz, és minden évben ezen a napon méltó rendezvényeken emlékezzenek meg a magyarságnak az egyetemes emberi szabadságjogok intézményes biztosításában játszott úttörő szerepéről.

Javasoljuk továbbá, hogy a Magyarok Világszövetsége a Szabadság Magyar Napján évről évre rendezzen a magyar közösségek által is lakott más-más országban helyzetértékelő tanácskozást, amelyen a nemzeti közösségek képviselői vegyék számba közösségeik szabadságjogainak alakulását.

Egyben elhatározzuk, hogy a Szabadság Magyar Napjának össznemzeti ünneppé emelésére tett jelen indítványunkat 2002. január 7-én Madéfalván, a SICULICIDIUM napján tesszük közzé. E napon, 1764. január 7-én háromszáz ártatlan székely halt mártírhalált. A gátlástalan hatalom ártatlanok lemészárlásával torolta meg, hogy nemzetársaik védelmezni merték a haza őreiként megszerzett, évszázadok óta sérthetetlen öngazgatási szabadságukat.

Emlékeztessen a Szabadság Magyar Napja minden magyart arra, hogy közösségi jogainkért vállalnunk kell a küzdelmet.

Kolozsvár, 2002. január 5.

A Magyarok Világszövetségének Erdélyi Társasága

Egyházi hírek

Rázmány Csaba püspök év végi és új év eleji tevékenységéből

Advent negyedik hetében a köztársasági elnök, **Dr. Mádl Ferenc** fogadta a Parlamentben a nagy és kis történelmi egyházak vezetőit.

A megbeszélés bevezetéseképpen a köztársasági elnök az egyházak azon tevékenységéről kért tájékoztatást, hogy azok az elmúlt év során mit tettek az abortusz, a kábítószer terjedése és a szociálisan rászorultak támogatása érdekében.

Egyházunk nevében püspökünk, **Rázmány Csaba** tájékoztatta az elnök urat, hogy a Magyarországi Unitárius Egyház egy jó és egészséges családpolitika népszerűsítésével próbálja meggátolni a népesség fogyását, továbbá a valláserkölcsei nevelés terén tevékenykedő hitoktatóink minden felvilágosítást megadnak gyermekeinknek a drogok káros, veszélyes és visszafordíthatatlan következményeiről. Ami a szociálisan rászorultak támogatását illeti, egyházunk lehetőségeihez mérten mindent megtesz, hogy a rászorultak mindenkor

megkapják az anyagi, de főleg a lelki támogatást.

A találkozás ökumenikus és baráti légkörben zajlott.

*

Ezen év január 20-án vasárnap délután 3-órától emlékeztünk meg a három nagyszerű lélek, **Jahn Pallach** cseh, **Bauer Sándor** magyarországi, és **Moysesz Márton** erdélyi vértanúkról, akik fiatalon tűzhálalal áldozták fel életüket, ezáltal tiltakozva az elviselhetetlen diktatúra és igazságtalanság, valamint az emberi jogok és szabadság lábballal tiprása ellen.

A megemlékezésen **Rázmány Csaba** vezetésével, együtt imádkoztunk a vértanúk lelkéért a megjelenéssel, akik kegyelettel és részvétellel emlékeztek a mártírokra.

A magyarországi Unitárius Egyház képviselőjében koszorút helyezett el az emléktáblán **Rázmány Csaba** püspök, **Léta Sándor** lelkész és **Pálffy László** presbiter.

*

2002. január 20-án, vasárnap délután 18-órától kezdettel a Kálvin téri református templomban volt az *Imahét a Krisztus-hívók egységéért* országos megnyitó istentisztelete, melyen az istentiszteletet vezették: **Dr. Paskai László** bíboros, prímás, Esztergom-budapesti érsek, **D. Szezik Imre** evangélikus püspök-elnök, **D. Hege-dús Lóránt** református püspök, **Rázmány Csaba** unitárius püspök, **Mészáros Kálmán** baptista egyház-elnök, **Dr. Hecker Frigyes** metodista lelkész, **Páll László** református lelkész, **Dr. Berki Feriz** ortodox esperes, **Magyar Máriusz** román ortodox esperes, **Kalota József** ortodox érseki vikárius, **Bozsity Jován** szerb ortodox lelkész.

A istentisztelet, melyen nagyon sok unitárius hívünk is részt vett a többi felekezet híveivel együtt, egy nagyon jó alkalom volt arra, hogy ismételten kinyilvánítsuk hitbeli és nemzeti egységünket.

December 4-én **Balácsi László** püspökhelyettes, egyházi főjegyző részt vett a *Magyar Bibliatársulat Alapítvány* közgyűlésén, Budapesten, a Kálvin János Kiadó székházában. A megjelent tanácsstagok meghallgatták a különböző beszámolókat, köztük a Romániai Bibliatársulattal való kapcsolatról szólót. Hallhattunk az elmúlt év kiadványairól és a bibliaterjesztő munkáról. Elfogadtuk a számvizsgáló bizottság jelentését. Örömmel nyugtáztuk, hogy a Bibliatársulat honlapja is elkészült.

Felhívást tettünk közzé a személyi jövedelemadó 1%-ának a Társulat számlájára történő átutalása tárgyában. Tovább folytattuk a következő év, évek alatt végbemenő alapszabály-változtatási elképzeléseink megvitatását. Eredményes év után újabb sikeresnek nézhetünk elébe.

December 8-án, délután 4 órakor **Balácsi László** egyházi főjegyző, püspökhelyettes felesége társaságában részt vett a *Szent Korona Társaság* ünnepén Budapesten, a Mátyás templomban. Megindító volt az a díszfelvonulás, amelyen a korona másolatát a koronaőrök és különböző rendek képviselői között az egyházi képviselők, körbejárva a templomot, bekísérték a Szentélyben elhelyezett talapzatra.

A szentmise keretében fentnevezett beszédet tartott, s egyházunk nevében hangsúlyozta, hogy hitfelfogásunk távolsága ellenére is unitárius egyházunk és híveink minden korban őszinte tisztelői és fenntartói voltak – és azok ma is – nemzetmegtartó értékeinknek és azokhoz kapcsolódó hagyományainknak. Keresztény összefogásra szólította fel a megjelent ünneplőket.

Karácsony nagyhetén a *Békés Megyei Meggyűlés* elnökének meghívására megjelentünk az esedékes közgyűlésen. Itt a megyei egyházak külön napirendi pontot kaptak lehetőségként, hogy beszámoljanak az egyházaik 2001-ben végzett munkájáról, gondjairól-bajaikról, jövőbeli elképzeléseikről. Nagy elismerést szerzett kis egyházunk a millenniumi ünnepi rendezvényeivel. Köszönetet mondtunk a megye messzemenő anyagi és erkölcsi támogatásáért. Egy gyönyörű kivitelezésű lexikkal ajándékoztak meg, amelyben templomunkról és rólunk is jelent meg fénykép és tudósítás. Az elkövetkező új esztendőben is támogatásról biztosítottak minket is anyagilag, hiszen 2002-ben lesz 100 éves az egyházközségünk, amelynek július végi ünnepségeire meghívtuk a megye vezetését.

B. L.

Meghívó

A Magyarországi Unitárius Egyház Elnöksége szeretettel hív minden érdeklődőt

Dr. Semjén Zsolt,

a Kulturális Örökség Minisztériuma helyettes államtitkára

Az egyház és állam viszonyának alakulása az elmúlt négy évben

című előadására.

Az előadás 2002. február 21-én 18.00 órakor kezdődik

a Bartók Béla Unitárius Egyházközség templomában (1092 Bp., Hőgyes E. u. 3.)

Akik előttünk jártak...

„SZEMTŐL-SZEMBE”

Józan Miklós emlékére

„Most látunk tükör által és homályos beszéd által, de akkor szemtől-szembe...”

1. Korinthus XIII. 12.

Kedves Testvéreim! – Az Isten, az örök Teremtő, azért ruházott fel minket testi és lelki tulajdonságokkal, hogy mi ezek révén egy külön világot alkothassunk magunknak. Egy külön világot, amelyben mégis minden mintegy párhuzamosan

halad azzal az alkotással, amely az Ő kezeiből került ki. Isten világa és az ember világa tehát e szerint nem is állhat szöges ellentétben egyik a mással. Inkább azt mondhatnók, hogy egymást kiegészítik. Az ember világa alsóbbrendű világ; az Isten világa felsőbbrendű világ. Az egyiket a másik nélkül nehéz volna megérteni. Az egyik a tervezet: a másik a kivitel. Az egyik a kiindulási pont: a másik a megérkezés. Az egyik az álom világa: a másik a beteljesülés.

Ez az elgondolás ilyenkor – az Újesztendő első napjaiban – méltán foglalkoztat bennünket; mert eszmélkedésre indítja a mindennapi élet ezer gondja és sivár küzdelmei között forgolódo lelket. Szeretnénk tisztán látni: s helyzetünket a teremtmények végtelen sorozatában felismerve, ragaszkodni óhajtanánk az általunk kitűzött örök ideálhoz, amely idelent a boldogságban, odafent pedig az üdvösségben leli magyarázatát.

A nagy apostol is így ítéli meg az emberi sorsot. A hit szemeivel tekint maga körül. Az élő reménység szálaival köti egybe az eget és a földet. S az isteni szeretet áldozati oltárát állítja oda romolhatatlan kincs gyanánt tanítványainak és követőinek lelki szeméi elé. S ezenközben olyan tisztán és szépen magasztalja földi létünk és keresztényi mivoltunk alapvető törvényét, hogy kénytelenek vagyunk az ő meseteri megállapításai előtt feltétlenül meghajolva, neki mindenben igazat adni.

Igen! „A szeretet soha el nem fogy...” Hol tanulta az írásmagyarázó ezt a szavakba alig foglalható bölcsességet? Kihez járt iskolába? Vagy talán elegendő volt az Úr Jézussal a damascusi úton történt misztikus találkozása arra, hogy a lelke gyökeréig megrendülve és átalakulva, magáévá tegye a megváltásban rejlő gyönyörű gondolatot s azt élvezve, mások számára is kívánatosá és hozzáférhetővé tenni igyekezzék?! – Nézetem szerint ez volt az a fordulópont az ő életében, amelyhez egyszer minden Isten által küldött igazi apostolnak, sőt minden egyes hívő léleknek el kell jutnia. Nem tanácskozott többé „testtel és vérrrel”, hanem felajánlotta magát, hitét – tudását

56 évvel ezelőtt, 1946. január 7-én hunyt el áldott emléké püspök elődünk, aki rendkívüli műveltségével kiemelkedő érdemeket szerzett az unitárius kultúra ápolásában – lelkeszi, püspöki és felsőházi tevékenysége mellett.

Beszédei lelki mélységet és kiváló retorikai képzettséget tükröznek.

Ezek közül választottunk egyet, mellyel rá emlékezünk.

– töretlen akaratát, munkabírást és rettenthetetlen bátorságát a krisztusi eszmék szolgálatára, Isten országának megépítésére itt a földön. Az alsóbbrendű világ csak munkatér volt az ő számára, ahonnan kiindulva először önönmagában épített fel egy felsőbbrendű világot, amelynek áldásait és jótéteményeit az általa alapított gyülekezetek lelki életére kisu-

gározni törekedett. Meg volt győződve arról, hogy az ő munkája nem hiábaváló az Úrban, s gazdagon megjutalmazva érezte magát abban a hűségben és odaadásban, amellyel kipróbált hívei a megértő lélek erejével melléje állottak, s vele együtt készek voltak szenvedni az igaz ügy diadaláért.

Ez a bensőséges szent viszony közte és a gyülekezetek között fennállott akkor is, amikor személyesen nem jelenhetett meg hívei körében. Az élő szó varázsát méltán pótolhatták azok az eszméletű és egyúttal gyakorlati irányú levelek, amelyek az életbölcseiség gazdag tárházai a keresztény világban mind a mai napig, mert egyes mondásait a modern kultúra mesterei se igen tudnák túlszárnyalni. Példa reá éppen az első korinthusi levél XIII. fejezete, melyben az istenés emberszeretet mindenhatóságát dicsőíti. Aki így írt, így beszélt, így élt és így is cselekedett, az méltán elmondható vala magáról – ha mindjárt szívének legszentebb óhajta gyanánt is – „Élek többé *nem én*, hanem él bennem a Krisztus!...”

Ebben keresem, és ebben látom én, kedves Testvéreim, azt a magasabbrendűséget, amely összhangban áll a keresztény Anyaszentegyház alapító Nagymesterének, az örök Tanítónak életformájával. A kereszténység nem külső keret, amelyhez illik a tanítványnak szolgálailag alkalmazkodnia. A kereszténység a kép maga, amelyet nekünk kell belső tartalommal, színnel, léttel, vallásos ihlettel, alázattal és csodatévő cselekedettel megtöltenünk. A kereszténység nem az én ruhám, vagy külső díszem, amelyet esetleg föl is cserélhetek... Nekem magamnak kell a kereszténység örökszép tanaihoz és erkölcsi igazságaihoz igazodva Istennek tetsző, kedves, szép és igaz életet élnem, hogy amidőn – egyszer akkor – az én Alkotómmal szemtől-szembe fogok állani, ne kelljen az Ő szent színe előtt szégyent valanom.

Itt alant még található mentséget akár az emberek, akár a saját lelkiismeretem előtt. Megnyugtathatom magamat azzal az ós római principiummal, hogy „tévedni emberi dolog”... Azt is mondhatom, hogy jó-

vendőmondásokra támaszkodva, nem tudtam, és előre nem is gondolhattam, hogy ezek ellentétben állhatnak az örök Teremtő akaratával, egy felsőbbrendű világ követelményeivel; hiszen manapság is igen sokan hitelt adnak a jóslásoknak, az Isten nélküli mendemondáknak, amelyek igen gyakran megzavarják a könnyen hívők lelki egyensúlyát, s hátráltatják a népek és nemzetek közt annyira óhajtott testvéries jó viszony és kölcsönös bizalom megszilárdítását. Hamis tükört tartunk a világ szeme elé, amelyben torzítva vannak az események s a nyelv, az élő beszéd is talán még ma is – a magasabb diplomáciában csak arra jó, hogy szép lepelbe takargassuk gondolatainkat... „Most látunk tükör által és homályos beszéd által.” Az egyik megzavarja tiszta látásunkat, a másik elaltatja lelkiismeretünket; s ahelyett, hogy a tudás gyümölcseinek élvezetében tökéletes beteljesedést nyújtana nekünk, még azt a kevés örömet is megkeseríti számunkra, ami pedig bennünket, mint Isten gyermekeit, – az Ő teremtett világában, csakugyan megillet.

Józan Miklós képe „Az Est” 1933. október 8-i számában.

Tegyünk róla, Kedves Testvéreim, hogy ez a zűrzavaros állapot végre-valahára megszűnjék közöttünk. Az egyes ember lelki világában, és a keresztény családokban, s nem kevésbé a magyar nemzeti társadalomban is. Mi magunk vagyunk az okai annak a sok békétlenségnek, amelynek szomorú jeleivel manapság mindenfelé találkozunk. Szép a tanulásból való ismeret, a tudás kincse; de csak akkor, ha az nem csupán felvilágosít, hanem egyúttal az egyéni jellem megszilárdításához is hozzájárul. Szép a nyelvek beszéde, amely katonai fegyelemmel sorakoztatja fel a maga érveit az igazság érvényre juttatása érdekében; de csak akkor, ha az álokoskodás útvesztőiben maga is el nem téved, magával rántva tapasztalatlan híveit. Szép a prófétálás művészete és dicső elhívása, amely mintegy az Isten tanácsában nyer bepillantást a földi dolgok folytatása felől, s nem ezekhez, hanem az örökkévaló Itélőszékhez igazodva hozza meg a maga verdiktjét, amikor egy pusztuló nemzetnek nemes ösztönt ad az erkölcsi megújulásra, mint a feltámadás egyetlen eszközére... Szép a prófétálás művészete; de csak akkor, ha csakugyan Isten szava zeng a kijelentés harsonájában, új erőt öntve Josafát völgyének csüggő lakóiba.

Ámde – mint az apostol mondja – ezek mind rész szerint való dolgok. A tudás is, a beszéd is, a prófétálás is. Pusztá elmélet és fontoskodó filozófia, amelynek divatos rendszerei ideig-óráig megnyerhetik az emberek tetszését, de a szívet hidegen hagyják, annak vágyait betölteni nem tudva, csak a hiányérzetét keltik fel és táplálják az-emberi kebelben; pe-

dig itt minden a szíven és annak halhatatlan érzésein fordul meg. – Az apostol maga is beismeri, hogy ő is átment ezeken a keserű tapasztalatokon. Korához képest sokat tudott, annak rabbinikus bölcséletében és írásmagyarázatában elmerülve, még büszke is lehetett volna a maga tudományára; de belátta, hogy mindez csak rész szerint való: a gyermek érzése, a gyermek gondolata, a gyermek beszéde. Ezek tehát nem illenek hozzá, amikor Isten jóvoltából megérte, hogy eljött számára abban a fényes krisztusi vízióban a tökéletes teljesség. Most hát itt van számára a lelki nagykorúság... A tükör – a gyermekkor álmaival és meséivel, darabokra tört. A homályos beszéden átvillant a lelki látás izzó napsugara. „Szemtől-szembe” állott a keresztyúton az ő Mesterével s később – a hetedik égbe ragadtatva – bizonyára az örökkévaló Atyát is látta, még pedig „szemtől-szembe”, s hallhatá a szöveget: „*Elég neked az én kegyelem!*” Látta és hallotta, és pedig alig-ha úgy, amint a népi fantázia gyerekes játékával maga elé rajzolta, hanem a valóságban, mint lélek az örökkévaló Lélekkel szellemi, szent egységben egybeforva.

Ez hát a magyarázatja annak, hogy olyan szép dalt tudott zengen a szeretetről, amelynek áldásait maga is élvezte, arra építve föl a maga egész

hitvilágát, és a gyülekezetek krisztusi társadalmát. Bizony, aki mint ő, úgy látja lelkében az örök Ideált, legyen bár annak földi neve: kegyelem, megváltás, igazság, szeretet, az tud érte nemcsak lelkesedni, hanem tud és tudott dolgozni, tűnni, szenvedni és áldozni – igen: áldozni vért és életet, hogy megismerve az igazságot az ő modern gyülekezetei is szabadok legyenek!

Kedves Testvéreim! – Szomorú még csak elgondolni is, hogy hit dolgában, még mindig – gyermekek vagyunk. Gyermekek nem abban az értelemben, hogy egyszerűség, őszinteség és jámborság jellemzné hitbeli meggyőződésünket és erkölcsi magatartásunkat. Sajnos, nem ez a helyzet. A nagyobb baj az, hogy még mindig az ABC-nél tartunk. Nem elég nekünk a görög ABC-nek első és utolsó betűje: az Alfa és az Omega. Nekünk az összes betűk kellenek. Mohó kedvteléssel ragaszkodunk a holt betűhöz, amit, úgy látszik – a hagyomány szentesít a mi számunkra, s nem vesszük észre a mi tiszteletreméltó áhítatunkban, hogy a betűkből régen elszállt a lélek. Lélek nélkül pedig nincsen élet. És nincs első-sorban krisztusi élet, ami pedig egyedüli célja és igazodása, argumentuma és diadalmas fegyverténye az egyetlen keresztény Anyaszentegyháznak. Ebben a krisztusi megmozdulásban jelentkezik – ha egyáltalán és valaha, most vagy bármikor, az oltárok körül

és a Curiákban – a tökéletes teljesség: „Civitas Dei” Isten uralma a szívekben és a lelkekben.

Kedves Testvéreim! – Eleget bánkódunk a mások bűnei miatt, akik a nagy embervilágban még mindig nem látták meg a krisztusi élet és igazság újjászült világosságát. Jusson eszünkbe, hogy ebben jórészt mi is bűnösök vagyunk, mert jóllehet a külmiszió ügyét áldozatos lelkek szolgálják távoli világreszekben is, mi magunk nem merültünk el a keleti világok tanulmányozásában annyira, hogy felismerjük és méltányoljuk a rokonvonásokat, melyek joggal odaillelenének a Mester ajkaira. Hit és erkölcs, tudás és bölcsélet, művészet és társadalmpolitika, és mindezek fölött a tökéletes teljesség megálmodása és megvalósulása hozhatná meg csupán a külső keretek fölött vitatkozók számára a békés kiegyenlítő-dést. Ez lenne az isteniúság megérdemelt diadala és térfoglalása; erkölcsi tényezők latbavetésével,

szellemi fegyverekkel, ugyanazon lelki adottsággal, testvérként öelve keblünkre még a páriát is...

Dirib-darabba törjön hát az a hamis tükör, amely oly sok évszázadon át megzavarta lelki szemléletünket, s orcánkon is eltorzította az isteni képet és hasonlatosságot. Szűnjön meg a homályos beszéd, amit legkevésbé az ért, aki azt lehangosabban hirdeti. Szegénysége és bűnei tudatában legyen bármily gyarló és alsórendű az ember világa, igyekezzék párhuzamosan haladni a szellemiség síkján azzal a felsőbbrendű világgal, amely az Örök Alkotó kezeiből került ki. Az egyiket a másik nélkül nehéz volna megérteni. Az egyik a tervezet: a másik a kivitel. Az egyik a kiindulási pont: a másik a megérkezés. Az egyik az álom világa: a másik a beteljesülés.

Mondjuk tehát az Újesztendő első napjaiban: Óh, tökéletes teljesség: jöjjön el a Te országod! Mutasd meg nekünk az Atyát, a mi örökkévaló, egy igaz élő Istenünket – szemtől-szembe! Ámen.

Petőfi lantja

Soká pihentél, drága lantom,
A bemohosult síri hanton;
Pihened többé nem szabad.
Csordultig van a szívem teli:
Hurjaidnak kell elzöngeni
Örömmet – fájdalommat.

Az öröm úgyis ritka vendég,
Alig jött s máris elrezenték
Az álnok szívű emberek;
Kiknek abban áll boldogsága,
Ha céda gyűny- és hahotába
Fojtják az árva örömet.

Félének galambja életemnek,
Minden bagolytól ne ijedj meg,
Te kristálytisztá szent öröm!
Huhogjon hát, ha kedve tartja,
Te csak szállj annál magasabbra:
Ragyogj a nappal, éltetőn.

Vidd meg a hírt a jó anyának,
Hogy fia él... él, s a hazának
Nem is utolsó gyermeke;
Hogy kit a szíve alatt hordott
– Viselve gyászt és néma gondot –
Könyűt majd ő törli le.

Az a könny is az öröm árja
Lészen, mely keblét általjárja,
Ha verdese az ablakot;
Holott a gyermek-iffjú égve
A kis pacsirta énekére
Örömdalra gyűladott.

És ha magadat kipihented,
Csak szállj tovább... a székelyeknek
Szárnycsattogásod hírt vigyen.
És ha szívedbe vág a kánya,
És tollaidat szerteszélylyel hányja:
Mindegyik egy-egy véres kard legyen.

1923. január 6.

Józan Miklós verse eredeti kézírata alapján

Józan Miklós költeményei közül Petőfi Sándor 100. születésnapja alkalmából, úizkereszt napján írt versét választottuk, mindkettőjük emlékének adózva ezzel.

A vers ugyan megjelent nyomtatásban, az „Aratás” c. kötetben, ám különlegesége, hogy annak eredeti kézírata egyházi levéltárunkban van.

Így most kézíratos és nyomtatott formában is bemutatjuk olvasóinknak.

Petőfi lantja.

Soká pihentél, drága lantom,
A bemohosult síri hanton;
Pihened többé nem szabad.
Csordultig van a szívem teli:
Hurjaidnak kell elzöngeni
Örömmet – fájdalommat.

Az öröm úgyis ritka vendég,
Alig jött s máris elrezenték
Az álnok szívű emberek;
Kiknek abban áll boldogsága,
Ha céda gyűny- és hahotába
Fojtják az árva örömet.

Félének galambja életemnek,
Minden bagolytól ne ijedj meg,
Te kristálytisztá szent öröm!
Huhogjon hát, ha kedve tartja,
Te csak szállj annál magasabbra:
Ragyogj a nappal, éltetőn.

Vidd meg a hírt a jó anyának,
Hogy fia él... él, s a hazának
Nem is utolsó gyermeke;
Hogy kit a szíve alatt hordott
– Viselve gyászt és néma gondot –
Könyűt majd ő törli le.

Az a könny is az öröm árja
Lészen, mely keblét általjárja,
Ha verdese az ablakot;
Holott a gyermek-iffjú égve
A kis pacsirta énekére
Örömdalra gyűladott.

És ha magadat kipihented,
Csak szállj tovább... a székelyeknek
Szárnycsattogásod hírt vigyen.
És ha szívedbe vág a kánya,
És tollaidat szerteszélylyel hányja:
Mindegyik egy-egy véres kard legyen.

1923. I. 6.

Józan Miklós

HALMÁGYI SAMU (1880–1962)

Ma az unitárius költők sorában egy olyan vidéki (Dicsőszentmárton) tanár-költőt mutatunk be, aki bár átvészelt két egymást követő világháborút, de – verseivel – csak az első alatt tolmácsolja a korabeli ember érzésvilágát. Nevével unitárius körökben 97 év óta nem találkozunk.

1915-ben Gvidó Béla az Egyháztársadalom című egyházi folyóiratban mutatja be egymás utáni két évben (1915., 1916.) közreadott verses kötetét. Ugyanez a folyóirat „Halmágyi Samu háborús verseiből” (1915. 35. old.) címen ismerteti „Még egyszer – és mindig” című gyűjteményét. Aztán unitárius részről az agyonhallgattatás sorsára jut.

1916-ban a Nyugat című folyóiratban Ady Endre szól röviden „Hadak útján” című verseskötetéről. 1956-ban Ficzy Dénes irodalomtörténész irodalmi emlékezései közt, az Igaz Szóban eleveníti fel Halmágyi emlékeztét, Ady Endrének Halmágyihoz írt levele alapján (1956/1. 99. old.). 1991-ben Balogh Edgár emlékezik meg róla a Romániai Magyar Irodalmi Lexikonban. 1992-ben Gulyás Pál Magyar írók élete és munkái (Új sorozat)-ban közöl Halmágyiról rövid ismertetést.

A fentiek alapján és felhasználásával az alábbi tudjuk Halmágyi Samuról.

1880. május 22-én születik Alsószentmihályon. Gyermekéveit falusi környezetben tölti, majd Kolozsvárra kerül, és az ottani Állami Tanítóképzőben szerez tanítói képesítést. Mivel úgy érzi, hogy többre hivatott, mint hogy falusi gyermekeket tanítson a négy alapműveletre, Budapesten a Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolán mennyiségtan és filozófia tanítására feljogosító oklevelet szerez.

Tanári pályafutását 1915-ben Dicsőszentmártonban kezdi, majd Gyegyalfaluban, Székelyudvarhelyen és Aradon tanít.

Az irodalmi életbe Dicsőszentmártonban kapcsolódik be, ahol szerkeszti a Kisküküllőmegyei Tanügy című szaklapot, de az ottani Vármegyei Hírlapban „Ady Endre magyarsága és magyarossága” című cikkével vonja magára a dicsőszentmártoni Kaszinó irodalmi érdeklődésű tagjainak figyelmét.

Ficzytól tudott, hogy a Kaszinó tagjai Ady felől vitatkozza, az egyik helybeli orvos (dr. Szűcs Mózes) azt a kijelentést teszi, hogy „Isten őrizze, hogy fia Adytól tanuljon költészetet”. A vitában részt vevő Halmágyi védelmébe veszi Adyt. Véleményét cikksorozatban a Vármegyei Hírlapban is közzéteszi. A cikksorozatot megküldi Adynak is, ki Csucsáról írt levelében nyugtázza a róla és felőle írottakat. A levélből – amely Balogh Edgár tudósítása szerint ma is megtalálható a nagyváradi Ady Endre Emlékmúzeumban, s amelyet Ficzy is közzétesz az Igaz Szóban – az is megtudható, hogy Ady éppen reumatikus betegsége okán lábadozó beteg, s ígéri, hogy felgyógyult után hosszabb levelet küld Halmágyinak.

A Dicsőszentmárton után Székelyudvarhelyen tanító Halmágyiról valamivel többet tudunk.

E városban tanárságán túl már versei révén is szélesebb körökben ismert, mint előbbi állomáselyén. Levelező és baráti viszonyt alakít ki a magyar gyermekirodalom úttörőjével, a Kisbaconban élő és dolgozó Benedek Elekkel, a hagyományok megbecsülésére és az anyanyelv színvonalas ápolására nevelő „Cimbora” című lap írójával. E lapnak Halmágyi több alkalommal küld munkáiból, de azok mennyiségével Benedek Elek nincs megelégedve. Azzal az indokolással, hogy a gyermekeknek szükségük van „egészséges, jó magyar lelki táplálékokra”, még Tompa Lászlón keresztül is sürgeti Halmágyit, hogy küldjön írásaiból, akár prózát, akár verset. Benedek Elek és Halmágyi levelezéséből a „Helikon és az Erdélyi Szépművés Céh Levelésládája” című, 1980-ban Bukarestben megjelenő munkában található néhány darab.

Halmágyi Samunak két verseskötete ismert. Az első 1915-ben a dicsőszentmártoni Erzsébet Könyvnyomda R.T.-ből kerül ki: „Még egyszer és mindig” címmel.

A kötet előszavának írója Gráczy Károly, aki a kötetrel kapcsolatban elmondja, hogy „az érthetetlenül szerény költőt” versírás közben lepi meg. Így szerez tudomást arról, hogy Halmágyi foglalkozik a költészettel.

A kötetben háborús versek kerülnek kiadásra. A kötet első része „Előérzet” cím alatt öt, „Még egyszer és mindig” cím alatt harminc, és „Dalok 1914-ből” cím alatt tizenkét verset tartalmaz.

Második verseskötete „Hadak útján” címen 1916-ban jelenik meg, szintén Dicsőszentmártonban, az Erzsébet Könyvnyomda R.T. műhelyében. A kötet előszavát is Halmágyi írja, figyelmeztetve, hogy verseiben van öröm és bánat is, és hogy azok megírásában egyedül a hazaszeretet vezérli. A két részből álló kötet első része huszonegy, a második része „Ima” cím alatt hetvenöt verset tartalmaz.

Ady Endre Halmágyi Samu utóbbi kötetének bírálatában feltételezi, hogy Halmágyi diákkorában is írt verset, de a háború téríti vissza a költészethez. Halmágyi versei – írja – nem a háborút dicsőítik, hanem a magyarság tetteit „magasztalja” és jogait „hangoztatja”. A versek nem „vérszagúak”. Minden verse a „béke-vágyat” sugalja. Harciasabb hangú verseit is „rózsás takarónak szánja a Halál arcára”. Megemlékezik a magyarságot és vele az emberiséget is fenyegető veszedelemről, de hiszi, hogy az elkerülhető. Versei szépek és kedvesek, Adyt Tinódi Sebestyénre emlékeztetik.

Halmágyi élete utolsó éveit Aradon éli le. Itt hal meg 40 évvel ezelőtt, 1962. december 31-én.

Életére és munkásságára emlékezve az irodalomtörténet és egyházunk mulasztását igyekszünk – ha röviden is – jóvátenni.

Kelemen Miklós